

GEBIEDSBEELD FEIJENOORD

*Signalen over integratie, discriminatie, v/m-emancipatie
en lhbt-emancipatie uit Feijenoord*

Samenvatting

IDEM Rotterdam voert in alle veertien gebieden van Rotterdam een behoefte-inventarisatie uit om een beeld te krijgen van wat er speelt in elk gebied in relatie tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie. Deze rapportage presenteert zowel signalen als concrete aanknopingspunten voor professionals en geïnteresseerden om verder aan de slag te gaan met de vier thema's in Feijenoord. Hieronder vatten we de belangrijkste signalen in het gebied per onderwerp kort samen.

Integratie

Kwetsbare jongeren

Gesprekspartners signaleren dat jongeren in Feijenoord kwetsbaar zijn, omdat ze weinig toekomstperspectief hebben. Dit heeft te maken met voortijdig schoolverlaten, uitsluiting en discriminatie op de stage- en arbeidsmarkt, sombere en depressieve gevoelens, en worstelen met identiteitsvraagstukken.

Spanningen tussen bewoners

Er zijn verschillende spanningen tussen bewoners. Dit heeft te maken met scheidslijnen langs de lijnen van etniciteit, tussen nieuwkomers en oude bewoners, en tussen jongeren en ouderen.

Taalvaardigheid en ontoereikend taallessaanbod

Bewoners in Feijenoord beheersen geregeld de Nederlandse taal onvoldoende. Er is echter geen betaalbaar taallessaanbod dat gericht is op bewoners die al langer in Rotterdam wonen. Het gevolg is dat bewoners met belangrijke instanties communiceren via een tolk, of dat zij vooral met bewoners optrekken die dezelfde taal spreken. Dit belemmert de interactie tussen bewoners met verschillende migratie-, etnische en religieuze achtergronden.

Participatie

Bewoners zijn actief in de buurten, maar vooral 'in eigen groep'. Dit heeft te maken met spanningen langs lijnen van etniciteit. De afstand tussen diverse groepen bewoners is de afgelopen jaren toegenomen, aldus gesprekspartners. Daarnaast belemmeren armoede en financiële onzekerheid de participatie van bewoners.

Discriminatie

Arbeidsmarktdiscriminatie

Bewoners in Feijenoord ondervinden discriminatie op de arbeidsmarkt, volgens gesprekspartners. Het gaat volgens hen vooral om bewoners die gediscrimineerd worden vanwege hun huidskleur, religie of etniciteit op basis van hun achternaam.

Etnisch profileren

Er zijn spanningen in het gebied die te maken hebben met etnisch profileren door de politie. Verschillende gesprekspartners geven aan dat met name zwarte jongeren en jongeren met een Noord-

Afrikaans uiterlijk hiermee te maken krijgen. Eerder gevoerde gesprekken tussen jongeren en de politie in Feijenoord hebben weinig geholpen.

Schooladvies

Een gesprekspartner geeft aan dat kinderen met een migratieachtergrond vaker een lager schooladvies krijgen dan zij eigenlijk aankunnen. Ouders zijn vervolgens de Nederlandse taal onvoldoende machtig om dit probleem te kunnen bespreken met de betreffende leraar of schoolleiding. Volgens het Nederlands Jeugdinstituut is een laag schooladvies één van de factoren waardoor jongeren hun opleiding niet afmaken en voortijdig schoolverlaten.

Anti-zwartracisme

Mensen met een zwarte of donkere huidskleur in Feijenoord maken racisme mee op basis van hun huidskleur of andere fysieke kenmerken. Dit treft onder andere bewoners met een Somalische, Surinaamse of West-Afrikaanse achtergrond, vertellen gesprekspartners.

Islamofobie

Er is in toenemende mate sprake van spanningen tussen moslims en niet-moslims in het gebied. Gesprekspartners geven aan dat moslims op basis van hun religie te maken kunnen krijgen met uitsluiting of discriminatie op de arbeidsmarkt. Vooral jongeren lopen het risico hiermee in aanraking te komen. Verschillende zelforganisaties organiseren daarom bijeenkomsten waarmee zij hun achterban willen empoweren.

Antisemitisme

Een zelforganisatie voor migranten geeft aan dat er antisemitische ideeën leven bij sommige leden van hun achterban. De gesprekspartner legt uit dat dit te maken heeft met de politiek van de staat Israël, waardoor mensen joden generaliseren en er vooroordelen ontstaan over joodse mensen. De organisatie neemt dit probleem serieus en organiseert regelmatig bijeenkomsten om antisemitisme te bespreken en tegen te gaan.

Vrouw/man-emanipatie

Actieve vrouwen in Feijenoord, maar stopgezette gemeentelijke subsidie

De indruk van gesprekspartners is dat vrouwen actief en zichtbaar zijn in het gebied. Er worden verschillende voorzieningen en activiteiten voor vrouwen georganiseerd, en in het Gebiedsplan worden vrouwen expliciet genoemd als een groep voor wie er middelen beschikbaar moeten zijn voor activiteiten.

Vrouwen die risico lopen op gedwongen isolement

Meerdere professionals geven aan dat zij signalen opvangen van vrouwen die geïsoleerd leven. Dat kan ermee te maken hebben dat ze de Nederlandse taal onvoldoende machtig zijn, of dat zij weinig bewegingsvrijheid krijgen van hun man.

Huiselijk geweld

Verschillende gesprekspartners geven aan dat huiselijk geweld voorkomt in Feijenoord. Omdat hier veel schaamte over is en slachtoffers niet direct naar hulpverleners stappen, is het lastig om hier zicht op te krijgen.

Straatintimidatie

Seksuele intimidatie in de publieke ruimte komt voor in Feijenoord, vertellen gesprekspartners. Het kan dan gaan om het maken van geluiden, seksuele gebaren, naroeven en fysiek seksueel geweld.

Lhbt-emancipatie

Lhbt-onderwerpen zijn een 'no-go-onderwerp'

Veel gesprekspartners geven aan dat het zeer lastig is om in Feijenoord over gender- en seksuele diversiteit te praten. Er vallen omschrijvingen als "no-go-onderwerp", "zeer problematisch bespreekbaar" en "taboe".

Acceptatie van seksuele diversiteit: verschillende perspectieven

Verder blijkt uit de gesprekken dat er verschillende organisaties in Feijenoord actief zijn met verschillende perspectieven op seksualiteit en genderdiversiteit.

Homofobie onder jongeren

Het woord 'homo' wordt onder jongeren geregeld als scheldwoord gebruikt. Ook is er een voorbeeld genoemd van kinderen die niet met een ander kind wilden spelen, omdat diegene had aangegeven homoseksueel te zijn.

Aanknopingspunten en aanbevelingen

Op basis van de gesprekken en de wijkbijeenkomst kunnen we vaststellen dat er onder professionals en actieve bewoners concrete behoefte is aan:

- Toekomstperspectief voor jongeren.
- Aandacht voor geestelijke gezondheidszorgproblematiek bij jongeren.
- Aandacht voor identiteitsvraagstukken bij jongeren met een migratieachtergrond.
- Methodieken om de vier thema's met uiteenlopende doelgroepen te bespreken, met name op het gebied van lhbt-onderwerpen.
- Geavanceerd en laagdrempelig taalaanbod.
- Het betrekken van oude bewoners bij herstructureringsplannen.
- Mannenemancipatie, met name bij het bestrijden van straatintimidatie, het ondersteunen van de emancipatie van vrouwen, het tegengaan van huiselijk geweld, en het betrekken van vaders bij de opvoeding en bij projecten gericht op ouderbetrokkenheid.
- Aandacht voor de rol van Marokkaanse strijders tegen de Duitse bezetting.
- Kennis en advies over het ondersteunen van projecten en doelgroepenbeleid.
- Een laagdrempelig vangnet aan voorzieningen, dat bekend is bij alle minima in Feijenoord.

Inleiding

In alle veertien gebieden van de gemeente doet IDEM Rotterdam onderzoek naar wat er speelt met betrekking tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie. Dit onderzoek is ook in Feijenoord uitgevoerd, en in deze rapportage worden de resultaten daarvan besproken.

We hebben een breed palet aan signalen verzameld die laten zien hoe integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie er in Feijenoord uitzien. Hiertoe hebben we professionals en andere actieve bewoners geïnterviewd. De resultaten van deze interviews zijn teruggekoppeld tijdens een drukbezochte wijkbijeenkomst, waardoor de signalen die we verzamelden zijn aangevuld. Zo krijgen we zicht op verschillende knelpunten en lacunes ten aanzien van de vier thema's, net zoals succesvolle voorbeelden die andere Rotterdammers kunnen inspireren.

Dit gebiedsbeeld is als volgt opgebouwd. In het volgende hoofdstuk worden de doelen en methode van dit onderzoek toegelicht. Vervolgens bespreken we per thema zowel de signalen die we hebben opgetekend als succesvolle voorbeelden die we tegen zijn gekomen. We plaatsen het beeld dat hieruit oprijst in de context van Rotterdamse feiten en cijfers, en het gebiedsprogramma. Tot slot gaan we in op concrete aanknopingspunten voor professionals, betrokken bewoners, ondernemers en anderen om verder met de thema's in Feijenoord aan de slag te gaan.

Oktober 2017

www.idemrotterdam.nl

Methode

Behoeftinventarisatie

De behoefte-inventarisatie is een kwalitatief onderzoek waarmee IDEM Rotterdam signalen verzamelt met betrekking tot integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie, en behoeften ten aanzien van deze vier thema's in kaart brengt. De behoefte-inventarisatie wordt in alle veertien gebieden van de gemeente Rotterdam uitgevoerd. In april-oktober 2016 hebben we dit onderzoek in Feijenoord gedaan.

Centraal staat de vraag: wat speelt er op het gebied van integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie in Feijenoord? We letten bij het beantwoorden van deze vraag op de volgende deelvragen:

- Welke ontwikkelingen en gebeurtenissen in Feijenoord zijn van invloed op het gebied en zijn bewoners ten aanzien van de vier thema's?
- Tegen welke knelpunten en lacunes lopen bewoners en professionals aan zodra ze zich met één of meerdere van deze thema's bezighouden?
- Wat zijn succesvolle voorbeelden van activiteiten in Feijenoord op het gebied van de vier thema's?
- Welke behoeften leven er in Feijenoord om aan de slag te gaan met projecten die gaan over integratie, discriminatie, vrouw/man-emancipatie en lhbt-emancipatie?

Interviews en wijkbijeenkomst

In elk gebied spreken we in totaal met twaalf tot vijftien professionals en andere actieve bewoners. Deze interviews zijn geanonimiseerd. We streven naar een zo divers mogelijke groep gesprekspartners die zich bezighouden met uiteenlopende activiteiten, zoals vertegenwoordigers van welzijnsorganisaties, kunst- en cultuurorganisaties, religieuze instellingen, onderwijsinstellingen, jongerenwerk, wijkpolitie, ondernemers, buurtverenigingen, bewonersinitiatieven en gebiedscommissies.

Op basis van deze gesprekken hebben we een eerste impressie gekregen van wat er speelt in Feijenoord ten aanzien van de vier thema's. Vervolgens hebben we dit beeld teruggekoppeld aan een diverse groep professionals en actieve bewoners tijdens een drukbezochte wijkbijeenkomst. In kleinere tafelgesprekken hebben zij dit beeld en hun behoeften vervolgens nader besproken, waardoor de eerste analyse verder kan worden aangescherpt, aangepast en aangevuld.

Gebiedsbeeld

In dit gebiedsbeeld bundelen en analyseren we de uitkomsten van de interviews en de tafelgesprekken. Waar relevant worden de inzichten besproken in relatie tot bestaande Rotterdamse feiten en cijfers, het Gebiedsprogramma en het Uitvoeringsplan van het cluster Maatschappelijke Ontwikkeling in Feijenoord en andere bronnen.

Het gebiedsbeeld heeft als doel om relevante partijen en geïnteresseerden binnen en buiten Feijenoord te informeren over wat er speelt ten aanzien van de vier thema's in het gebied. Knelpunten

en lacunes worden duidelijk, net als succesvolle voorbeelden. Uiteindelijk leidt dit gebiedsbeeld tot een inkleuring van al bestaande kwantitatieve gegevens over Feijenoord, en brengt het verdiepende kennis over hoe de vier thema's er op gebiedsniveau uit zien. Vervolgens kunnen professionals en bewoners op basis van deze informatie binnen en buiten Feijenoord projecten en samenwerkingen opstarten om met één of meerdere van de thema's aan de slag te gaan.

Integratie in Feijenoord

Integratie is geen eenduidige term. Verschillende mensen en organisaties bedoelen er uiteenlopende dingen mee. Sommigen gebruiken de term om te focussen op de sociale, economische of culturele situatie van mensen met een migratieachtergrond. Anderen wijzen erop dat integratie een collectief proces is, waarbij iedereen werkt aan de integratie van de Rotterdamse samenleving als geheel. Weer anderen wijzen het gebruik van de term volledig af, omdat het bijdraagt aan een onnodig onderscheid.

De term etniciteit wordt in de context van integratie regelmatig gebruikt om de sociaal-culturele achtergrond van een persoon aan te duiden. De term houdt verband met gewoonten, waarden en normen, en overtuigingen die iemand van huis uit heeft meegekregen. Etniciteit heeft te maken met processen van zelfidentificatie en identificatie door anderen. Nationaliteit of migratieachtergrond bepalen dus niet per se iemands etniciteit.

Stadsbeeld Integratie, IDEM Rotterdam

Tegen de achtergrond van deze debatten benadert IDEM Rotterdam integratie als een koepelterm om te kunnen praten over onderwerpen die raken aan de verhoudingen tussen Rotterdammers, over de situatie van nieuwkomers in de stad, en over tegenstellingen tussen personen en groepen waar mensen tegenaan lopen. Wij benaderen integratie daarmee vooral als een idee dat betrekking heeft op de stad als geheel.

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van integratie in Feijenoord. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Feijenoord beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen over integratie

Kwetsbare jongeren: voortijdige schoolverlaten

Gesprekspartners maken zich veel zorgen om kwetsbare jongeren. Jongeren die kwetsbaar zijn, zijn onder andere voortijdig gestopt met hun opleiding en betreden de arbeidsmarkt daardoor zonder startkwalificatie. Ook is de werkloosheid onder jongeren hoog, mede door het ontbreken van een startkwalificatie. Hierdoor hebben verschillende jongeren geen zinvolle dagbesteding. Professional signaleren dan ook regelmatig dat omwoners overlast ervaren omdat jongeren op straat “hangen” en afval achter laten. Er zijn zorgen dat deze jongeren een vergroot risico lopen om “een ondergronds leven” te leiden en in de criminaliteit te belanden of drugs te misbruiken.

Er zijn verschillende redenen waarom jongeren hun opleiding niet afmaken. Zo zijn er niet voldoende stage- en werkervaringsplekken in Feijenoord en buiten dit stadsgebied volgens gesprekspartners. Ook vertellen zij dat met name Marokkaans-Nederlandse jongeren te maken hebben met discriminatie op basis van hun achternaam bij het solliciteren naar een stageplek. Te weinig begeleiding vanuit huis wordt gesignaleerd als een andere factor die ervoor zorgt dat jongeren hun opleiding niet afmaken. Het Nederlandse Jeugdinstituut zette in 2008 een aantal bekende risicofactoren op een rij van voortijdig schoolverlaten, zoals een lage sociaal economische positie van de ouders, armoede, mate van ouderbetrokkenheid bij schoolactiviteiten, mate van ondersteuning van ouders bij het leren en een gemiddeld lager voortgezet schooladvies door het basisonderwijs. Een gesprekspartner

signaleerde kinderen met een migratieachtergrond vaker een lager schooladvies krijgen. Volgens het Nederlandse Jeugdinstituut kan dit bijdragen aan voortijdig schoolverlaten. Het ontwikkelen van meer inzicht in de redenen waarom jongeren in Feijenoord voortijdig hun school verlaten is belangrijk, net zoals inzicht in de wijze waarop de jongeren en hun ouders beter ondersteund kunnen worden tijdens de schoolloopbaan en aandacht voor het juiste schooladvies.

Gesprekspartners geven ook aan dat jongeren kwetsbaar zijn omdat “er een negatieve toon is vanuit de maatschappij richting jongeren van een bepaalde afkomst”. Het gaat dan met name om Marokkaans-Nederlandse jongeren en islamitische jongeren. Een voorbeeld hiervan wordt gegeven door een professional, die vertelt over een conflict waarbij jongeren in Hillesluis betrokken waren. Door omwoners werd het conflict “afgedaan als een Marokkanenprobleem”, terwijl het volgens de gesprekspartner duidelijk was dat jongeren met uiteenlopende etniciteiten betrokken waren. Het labelen van het incident als een Marokkanenprobleem heeft een langdurige negatieve impact op het samenleven in de wijk en op de betrokken jongeren zelf, volgens gesprekspartners.

Sommige jongeren moeilijker te bereiken

Gesprekspartners signaleren dat de meest kwetsbare jongeren veelal niet bereikt worden door de verschillende jongerenwerkers. Deze jongeren komen ook niet in het Huis van de Wijk of op andere ontmoetingsplekken. Het is belangrijk om een antwoord te vinden op de vraag hoe dit soort jongeren bereikt kunnen worden.

Onderzoekers van het Verwey Jonker Instituut hebben de methode van Thuis op Straat (TOS) geëvalueerd in de studie ‘Het Goede Voorbeeld’. De methode om jongeren uit de buurt bijbaantjes te geven om ontwikkelingen en misstanden in de buurten te signaleren en een aanspreekpunt te zijn voor buurtbewoners heeft veel pluspunten, stellen de onderzoekers. Met deze methodiek is TOS namelijk in staat om bewoners uit de buurt te bereiken en wordt het eigen team een afspiegeling van de buurt. Dit doet TOS “vaak beter dan vergelijkbare organisaties”, aldus de onderzoekers. Voor de buurt is het voordeel dat jongeren als rolmodel zich betrokken voelen bij de pleinen en daarmee bijdragen aan de buurt leefbaarder, kindvriendelijker en veiliger maken. Voor de jongeren zelf levert de bijbaan waardevolle werkervaring op die onder andere van pas komt op de arbeidsmarkt.

Tegelijkertijd zijn er ook aandachtspunten. Bijvoorbeeld het risico dat de grens tussen privé en werk vervaagt, omdat jongeren in hun eigen wijk aan de slag zijn. De jongeren moeten altijd, ook buiten werktijd, het goede voorbeeld geven omdat zij anders niet geloofwaardig zijn als medewerker bij TOS. Dat kan een zware belasting zijn. Ook kunnen ze worstelen met het hebben van een dubbele loyaliteit, zowel naar TOS als naar familieleden of vrienden in de buurt. De onderzoekers bevelen dan ook aan dat jongeren actief nog intensiever ‘on-the-job’ gecoacht worden, juist wanneer er grote verantwoordelijkheden hun schouders terecht komen of wanneer er sprake is van loyaliteitsconflicten. Verder is de aanbeveling dat zowel TOS als andere organisaties jongerenbijbaantjes inzetten als onderdeel van een actief diversiteitsbeleid, waarbij er nog meer gekeken kan worden naar diversiteit met betrekking tot de etniciteit, gender en leeftijd van de jongeren.

Geen toekomst perspectief en somberheid bij jongeren

Het gevolg van het voortijdig schoolverlaten, werkloosheid, een gebrek aan voldoende stage- en werkervaringsplekken, en een negatieve houding vanuit de samenleving naar Marokkaans-Nederlandse en islamitische jongeren, is dat veel jongeren een uiterst negatief beeld hebben van zichzelf en van Feijenoord. Ervaren discriminatie op de stage- en arbeidsmarkt zorgt voor “desillusie”,

en de weinige kansen op de arbeidsmarkt - al dan niet vanwege het ontbreken van een startkwalificatie - leiden ertoe dat velen het gevoel hebben dat er geen toekomstperspectief is voor hen. Hierdoor hebben jongeren “het gevoel dat hun leven al voorbij is”. Veel gesprekspartners signaleren dan ook “depressieve gevoelens” bij jongeren.

“Veel jongeren hebben een negatief zelfbeeld en geen toekomstperspectief.”

De gemeente heeft te weinig oog voor de gevolgen van deze uitzichtloosheid, stellen gesprekspartners. Ook in het Gebiedsplan Feijenoord 2014-2018 wordt herhaaldelijk benadrukt dat er meer geïnvesteerd moet worden in het aanbieden van kansen voor jongeren en het bestrijden van schooluitval. Het uitvoeringsplan Maatschappelijke Ontwikkeling 2015-2018 voor Feijenoord vermeldt dat voortijdig schoolverlaten de aandacht heeft van het College, waarbij de verantwoordelijkheid voor het voorkomen dat jongeren voortijdig stoppen met hun opleiding gelegd wordt bij de onderwijsinstellingen. Het jongerenwerk en het jongerenloket worden door de gemeente ingezet om te signaleren welke jongeren het risico lopen om met hun opleiding te stoppen, en jongeren die al voortijdig zijn gestopt, te begeleiden. Zoals gesprekspartners echter signaleren, worden niet alle kwetsbare jongeren bereikt door het jongerenwerk. En in het Gebiedsplan wordt opgeroepen om een integrale aanpak te ontwikkelen om schooluitval te voorkomen, waarbij ouders, de wijk, jongerenwerkers en belangrijke anderen samen jongeren ondersteunen. Hoe zo’n aanpak er concreet uit zou moeten zien, wordt niet besproken in het Gebiedsplan. De gesprekspartners benadrukken dat lokale werkgevers meer aangespoord moeten worden om stage- en werkervaringsplekken voor jongeren uit Feijenoord beschikbaar te stellen.

Parallel aan initiatieven om jongeren toekomstperspectief te geven, wijzen de signalen over depressieve gevoelens bij jongeren op een behoefte aan meer aandacht voor de ingrijpende impact van de afwezigheid van zinvolle dagbesteding en toekomstplan op het geestelijk welzijn van jongeren in Feijenoord. Hierin kunnen ouders, scholen, jongerenwerkers en religieuze instellingen een rol spelen, maar ook wijkteams, vertrouwenspersonen en zorgprofessionals die (preventieve) programma’s kunnen ontwikkelen om een depressie te signaleren en voorkomen. Het is moeilijk om te werken aan een toekomstperspectief als er problemen spelen op het gebied van geestelijke gezondheid. De behandeling van dergelijke problematiek vereist expertise die tijdig ingezet moet worden.

Het hebben van een negatief beeld van zichzelf en van het leven in Feijenoord hangt samen met de signalering van gesprekspartners dat een deel van de jongeren worstelt met vraagstukken die te maken hebben met het zijn van een Nederlander met een migratieachtergrond. Hieruit kunnen uiteenlopende vragen voortkomen, zoals over identiteit ‘wie ben ik?’, over thuishoren ‘is Nederland mijn thuis en ben ik hier welkom?’, of over loyaliteit ‘betekent andere keuzes maken dan mijn familie verwacht dat ik ondankbaar ben?’. Gesprekspartners geven aan dat in Feijenoord vooral Marokkaans- en Turks-Nederlandse jongeren en islamitische jongeren met deze vragen rondlopen. Zij geven aan dat oudere generaties in Feijenoord een deel van hun leven gedacht hebben terug te keren naar land van herkomst, maar dat de huidige generatie jongeren vaak definitief geworteld is in Nederland. In een maatschappelijk klimaat waarin er over bepaalde groepen negatief wordt gesproken, zoals hierboven

is beschreven, wegen deze vraagstukken extra zwaar voor de jongeren. Gesprekspartners geven daarbij aan dat jongeren veelal intern met deze vraagstukken worstelen, en dit niet met een vertrouwenspersoon of professional bespreken.

Op het moment werken enkele religieuze en zelforganisaties aan het empoweren van jongeren met een migratieachtergrond. Zij doen dit door met hen het gesprek aan te gaan over wat het betekent om in Nederland te wonen als Nederlander en moslim, en als Nederlander met een migratieachtergrond. Het bieden van een veilige omgeving, waar dit soort vraagstukken besproken kunnen worden, is belangrijk. Zo heeft een organisatie in het gebied eerder trainingen in 'geweldloze communicatie' gegeven aan haar achterban, om het over deze vraagstukken te kunnen hebben. Ook het in staat stellen van jongeren om trots te kunnen zijn op hun islamitische identiteit in een tijd "waarin het moeilijk is om moslim te zijn" is volgens gesprekspartners van belang om jongeren perspectief te bieden tijdens een identiteitscrisis.

Problematiek zoals voortijdig schoolverlaten, gebrek aan toekomstperspectief, ervaren uitsluiting van de Nederlandse samenleving kan deels te maken hebben met het feit dat jongeren worstelen met deze fundamentele vragen en niet zien hoe zij succesvol de verschillende facetten van hun identiteit met elkaar kunnen verenigen. Momenteel wordt er in het Gebiedsplan en in het uitvoeringsplan Maatschappelijke Ontwikkeling voor Feijenoord met geen enkel woord gerept over de weerslag die maatschappelijke spanningen kunnen hebben op jongeren, op identiteitscrises en op vraagstukken die te maken hebben met het persoonlijke proces van invulling geven aan het Nederlanderschap en aan het hebben van een migratieachtergrond. Deze onderwerpen zouden centraler kunnen staan in het werk dat professionals uitvoeren. Jongerenwerkers, vertrouwenspersonen en onderwijzers kunnen diversiteit, identiteit en burgerschap meer onderdeel maken van hun werk zodat aansluiting gevonden kan worden bij dit deel van de leefwereld van jongeren in Feijenoord.

Spanningen tussen bewoners

Van verschillende gesprekspartners horen wij dat conflicten tussen bewoners in Feijenoord een langdurige negatieve impact hebben op de sfeer en het samenleven in de wijk. Zo wordt er gezegd dat in Vreewijk relatief veel "oud zeer" is, en dat in deze wijk groepen bewoners met een argwanende en soms vijandige houding tegenover elkaar staan. Vanwege deze sluimerende en voortslepende spanningen kunnen kleine incidenten, zoals ruzies tussen ouders op een kinderspeelplaats, kolen op het vuur zijn aldus gesprekspartners. Kleine incidenten kunnen dan onderdeel worden van negatieve gesprekken die bewoners onderling hebben over andere bewoners.

Over verschillende wijken in Feijenoord wordt door gesprekspartners gezegd dat er geregeld "spanningen rondom afkomst" zijn. Het gaat dan om "dingen die men niet kent van een andere cultuur" zoals de gebruiken rondom Ramadan, kookluchtjes en verschillende opvoedstijlen. Verschillen tussen burens lijken dus in Feijenoord regelmatig begrepen te worden alsof deze verschillen een bevestiging zijn dat anderen een leefwijze hebben die sterk afwijkt van de eigen gebruiken. Hierdoor kunnen kleine voorvallen nog sneller als ingrijpend, onprettig en soms zelfs als bedreigend opgevat worden. De bepalende scheidslijn tussen bewoners is vaak 'cultuur' of etniciteit.

Gerelateerd hieraan is het signaal dat bijna alle gesprekspartners met ons delen, namelijk dat de vestiging van 'nieuwkomers' voor onrust kan zorgen. Dit speelt in heel Feijenoord, maar de wijken Bloemhof-Zuid, Hillesluis en Vreewijk worden specifiek genoemd. Nieuwkomers kunnen zowel mensen met een migratieachtergrond zijn, als bewoners die zich in het gebied vestigen omdat de woningmarkt in Feijenoord diverser is geworden vanwege de herstructureringen. Bewoners die al decennia in de wijken wonen, kunnen zich bedreigd voelen door nieuwkomers. Zij kunnen zich bijvoorbeeld storen aan het veranderende winkelaanbod, en de indruk krijgen dat "er nergens meer varkensvlees te koop is", volgens gesprekspartners. In 2013 zorgden de plannen om Poolse flexwerkers te vestigen in Vreewijk ook voor veel onrust. Een gesprekspartner geeft aan dat mensen zich hierdoor erg onveilig voelden, en groteske uitspraken deden. Zoals de voorspelling dat Poolse werknemers seksueel gewelddadig zouden zijn richting meisjes. In 2014 is het Flex Hotel Zuiderpark geopend, en er zijn sindsdien slechts enkele meldingen van overlast gedaan. "Het bleek allemaal een storm in een glaswater", aldus een gesprekspartner. De initiële weerstand tegen het Flex Hotel en dus de komst van nieuwkomers, in dit geval specifiek Poolse nieuwkomers, illustreert echter wel een algemene negatieve houding ten opzichte van nieuwkomers en mensen met een migratieachtergrond dat leeft bij een deel van de bewoners in Feijenoord.

Naast scheidslijnen op basis van etniciteit tussen verschillende etnische groepen, is er volgens gesprekspartners ook duidelijk sprake van een toenemende tweedeling tussen moslims en niet-moslims in Feijenoord. Gesprekspartners geven aan dat dit te maken heeft met IS, aanslagen door islamitische terroristen elders in de wereld en uitspraken van Nederlandse politici over moslims. Het gevolg hiervan is dat een deel van de bewoners in Feijenoord steeds angstiger wordt voor moslims, en vaker stereotype ideeën erop na houden. Dit leidt er bijvoorbeeld toe dat een groepje Turks-Nederlandse mannen op straat sneller als bedreigend wordt ervaren. De vermeende islamitische achtergrond van deze mannen en hun aanwezigheid in groepsvorm, verhoogt gevoelens van onveiligheid bij een deel van de bewoners, met name ouderen. Moslims in Feijenoord voelen op hun beurt de toegenomen argwaan van anderen, en voelen zich daardoor ook onveilig en niet-welkom. Sommige bewoners sluiten actief moslims buiten van buurtactiviteiten. Zo vertelde een professional dat bij een buurtbarbecue er tegen islamitische burens werd gezegd dat er alleen varkensvlees op de barbecue lag.

Verder zijn er ook spanningen tussen generaties, en dan met name tussen jongeren en ouderen. De aanwezigheid van groepen jongeren op straat kan intimiderend zijn. Ook kunnen jongeren voor geluidsoverlast zorgen en zwerfvuil achterlaten. Aan de andere kant, in sommige gevallen speelt het mee dat de jongeren en de ouderen verschillende etniciteiten hebben, waarbij de overlast toegeschreven wordt aan "de andere cultuur" van de jongeren, aldus gesprekspartners. Dit bestendigt dan naast spanningen tussen generaties, ook de verharding van de verhoudingen in de buurt langs etnische lijn. Gesprekspartners geven aan dat er niet genoeg plekken zijn voor jongeren om samen te komen, en dat er weinig mogelijkheden zijn waar jongeren en ouderen elkaar ontmoeten. Hier zou volgens gesprekspartners meer in geïnvesteerd moeten worden, om zodoende meer wederzijds begrip te creëren. Wanneer er dan een groepje jongeren op straat staat waar een aantal bekenden tussen

zitten, kan het gevoel van bedreiging omslaan in een gevoel van verbondenheid met elkaar – want men herkent elkaar en kan gedag zeggen. Uit het Gebiedsplan Feijenoord 2014-2018 komt naar voren dat er met name behoefte is aan ontmoetingsplekken in de Afrikaanderwijk, Katendrecht, Kop van Zuid, Noordereiland en Vreewijk.

Verschillende gesprekspartners vertellen over een incident in Hillesluis, waarbij er een conflict was over de plaatsing van jeugdcontainers tussen voornamelijk Marokkaans-Nederlandse jongeren en ouderen met uiteenlopende etnische achtergronden. Er is in deze wijk weinig mogelijkheid voor jongeren om samen te komen, en de jongeren wilden daarom graag een aantal jeugdcontainers als “chillplek”. Zij werden ondersteund in hun ambitie door betrokkenen bij de lokale speeltuinvereniging. Een groep oudere bewoners wilde hier echter niets van weten, en kwam in verzet. De spanningen liepen hoog op, waarbij “haatuitingen niet uitbleven”. De gebiedscommissie wilde de containers laten plaatsen, maar vanwege de hevige strijd hadden de jongeren niet langer interesse in de containers. Dit voorval heeft volgens gesprekspartners grote en langdurige impact op het samenleven in de wijk. Het heeft ook een negatieve invloed op de jongeren zelf: op hun zelfbeeld en op hun beleving van de mate waarin zij welkom zijn en erbij horen. Dit voorval is daarmee ook een voorbeeld van gebeurtenissen die jongeren met een migratieachtergrond een negatief zelfbeeld en negatief beeld van Feijenoord kunnen geven – een gemoedstoestand waarvoor eerder in dit rapport aandacht is gevraagd.

Tot slot heeft de mislukte coup in Turkije in 2016 voor grote onrust gezorgd onder de Turks-Nederlandse bewoners en andere inwoners van Feijenoord. Bij RADAR zijn verschillende meldingen binnen gekomen van bewoners die te maken hebben gekregen met bedreiging, uitsluiting en fysiek geweld. In Rotterdam zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd om over de ontstane situatie te praten en oplossingen te vinden. Er blijven spanningen bestaan, en bij RADAR is inmiddels een speciaal meldpunt ingericht.

Bewoners participeren, maar vooral in eigen groep

Alle gesprekspartners geven aan dat in Feijenoord veel bewoners actief zijn en op verschillende manieren bijdragen aan de wijken. Er wordt echter ook geconstateerd dat mensen vooral optrekken met bewoners die eenzelfde etniciteit, migratieachtergrond of religie delen. Dit geldt voor bewoners met allerlei etniciteiten, stellen gesprekspartners. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting wanneer bewoners activiteiten organiseren die primair gericht zijn op bewoners met dezelfde etniciteit en plaatsvinden op plekken waar vooral bewoners met die etniciteit samen komen. Een belangrijke barrière om een divers publiek te trekken is dan de taal waarin dergelijke activiteiten worden georganiseerd, volgens gesprekspartners. Ook is het te zien aan het feit dat de meeste bewonersinitiatieven voor culturele activiteiten gedaan worden door bewoners zonder migratieachtergrond. Tot slot signaleren gesprekspartners minimale interactie tussen mensen met verschillende etniciteiten bij activiteiten waar allerlei bewoners op af komen. Dan zitten de meeste bezoekers geregeld “met hun eigen clubje”.

“Het wij-gevoel is vooral in de eigen groep goed geregeld.”

Sommige gesprekspartners geven aan dat deze afstand tussen bewoners de afgelopen jaren is vergroot. Zij wijten dit onder andere aan negatieve berichtgeving in de media, en stigmatiserende

politieke retoriek over bepaalde groepen. Er bestaan bij alle bewoners veel vooroordelen over bewoners met een andere etniciteit, maar omdat er weinig interactie is en persoonlijke betrokkenheid bij elkaar worden deze vooroordelen niet doorbroken. Een paar gesprekspartners geven aan dat ze het vooral zorgelijk vinden dat jongeren steeds vaker optrekken met anderen die dezelfde etnische of migratieachtergrond delen. Anderen geven juist aan dat ze bij de omgang tussen jongeren en kinderen juist wel diversiteit zien, maar dat vooral volwassenen meer optrekken “in eigen groep”.

Het is belangrijk om kinderen te prikkelen om over elkaars achtergrond te leren, en om te praten over elkaars gebruiken en verschillende identiteiten, benadrukken gesprekspartners. Het is cruciaal om de ouders hier in mee te nemen. Nu signaleren gesprekspartners dat, terwijl kinderen met diverse achtergronden wel met elkaar spelen op het schoolplein, ouders vaak vooral praten met andere ouders die dezelfde etniciteit hebben. Naast scholen, zijn ook religieuze organisaties plekken waar er potentie is om contacten tussen mensen met diverse achtergronden te bevorderen. Zo hebben een kerk en moskee in het gebied een diverse achterban qua bezoekers met uiteenlopende migratieachtergronden en soms ook qua seksuele oriëntaties. Deze instellingen zetten momenteel incidenteel in op interreligieus contact en zoeken naar mogelijkheden om de interactie tussen verschillende geloofsgroepen te bevorderen door middel van gezamenlijke bijeenkomsten of bezoeken bij elkaar te organiseren met jongeren.

De meningen over de noodzaak om de interactie tussen bewoners met diverse etniciteiten te forceren zijn verdeeld onder de gesprekspartners. Het merendeel vindt de afstand en de vooroordelen een zorgelijke ontwikkeling. Een keerzijde van de afstand tussen bewonersgroepen is volgens gesprekspartners dat bewoners gezamenlijk problemen die iedereen aan gaan niet aanpakken. In plaats daarvan is iedereen in eigen groep aan het werken aan oplossingen, maar komt de samenwerking niet van de grond. Dit gaat ten koste van gezamenlijke draag- en daadkracht. Anderen vragen zich af of het forceren en ‘mengen’ wel werkt, en of het niet-financieren van activiteiten die in niet-Nederlandse taal georganiseerd worden wel of niet een negatief effect hebben op de participatie van sommige groepen bewoners. Deze gesprekspartners geven aan dat zij hierover graag meer kennis zouden willen ontwikkelen, en een gegrond advies hierover willen ontvangen.

Nederlandse taalvaardigheid van bewoners blijft achter, taalaanbod is niet voldoende toereikend

Alle gesprekspartners constateren dat vele bewoners van Feijenoord de Nederlandse taal niet voldoende machtig zijn. Dit heeft verschillende mogelijke gevolgen, zoals moeilijkheden bij het begeleiden van schoolgaande kinderen, het ondersteunen van de eigen kinderen op de arbeidsmarkt en ouderlijke begeleiding buiten deze terreinen. Ook zijn hulpverleningsinstanties soms moeilijker te benaderen voor hen die onvoldoende kennis hebben van de Nederlandse taal. Werkloosheid onder jong en oud in Feijenoord heeft volgens gesprekspartners deels ook te maken met verminderde Nederlandse taalvaardigheid.

In het Gebiedsplan Feijenoord 2014-2018 wordt daarom geregeld aandacht gevraagd voor deze problematiek. Zowel in het Uitvoeringsplan Maatschappelijke Ontwikkeling 2015-2018 voor Feijenoord als in het NPRZ Uitvoeringsplan 2015-2018 wordt hier aandacht aan besteedt. Er wordt

In Feijenoord is 36% van de inwoners laaggeletterd. Daarmee heeft Feijenoord het grootste aandeel laaggeletterde bewoners van alle Rotterdamse gebieden. Het stedelijke gemiddelde ligt op 21%, het landelijke gemiddelde op 12%.

Niet alle laaggeletterden ervaren in dezelfde mate problemen op het gebied van taal: 8% van de inwoners van Feijenoord geeft aan taalondersteuning nodig te hebben, bijvoorbeeld op school, bij het gemeenteloket of bij de huisarts.

Factsheet laaggeletterdheid in Feijenoord, Gemeente Rotterdam

onder andere ingezet op het verbeteren van de taalvaardigheid onder kinderen door middel van de Children's Zone: een aanpak waarbij wordt samengewerkt met basis- en middelbare scholen, ouders en wijkteams om de leerprestaties van leerlingen te verbeteren en een zinvolle dagbesteding te bieden. Verder geeft de Gemeente Rotterdam aan in het Uitvoeringsplan Maatschappelijke Ontwikkeling dat er met DOCK afspraken zijn gemaakt om activiteiten te ontwikkelen in Feijenoord die de Nederlandse taalvaardigheid

stimuleren. Daarnaast heeft DOCK de opdracht gekregen om de Taalbalie te ontwikkelen, waar bewoners tijdens het wekelijkse spreekuur kunnen langskomen. Bij de Taalbalie is er kennis over de taalactiviteiten die verschillende organisaties in het gebied aanbieden, zodat bewoners daar naartoe doorverwezen kunnen worden. De stichting Hoedje van Papier is ook actief in Feijenoord, en in het kader van hun project De VoorleesExpress wordt er door vrijwilligers wekelijks bij veel gezinnen voorgelezen aan de kinderen om zodoende de taligheid en het plezier in lezen en leren bij kinderen en hun ouders te bevorderen.

Van gesprekspartners horen we dat dit aanbod slechts ten dele tegemoet komt aan de behoefte die er is in Feijenoord op het gebied van Nederlandse taalvaardigheid. De gemeente zet vooral in op het leren van basistaalvaardigheden aan nieuwkomers en het verbeteren van de taalvaardigheden van kinderen. Daarbij worden mensen die al langer in Nederland zijn, met name mensen van middelbare leeftijd of ouder, over het hoofd gezien. Ook geven gesprekspartners aan dat de basis cursus die aan nieuwkomers wordt gegeven niet voldoende is om de Nederlandse taal echt goed onder de knie te krijgen. Het probleem is dat er weinig tot geen mogelijkheden zijn in Feijenoord voor geavanceerde taallessen die tegelijkertijd betaalbaar en toegankelijk zijn. De verschillende doelgroepen die hiervan gebruik zouden willen maken, statushouders die hun eerste basis cursus hebben afgerond en ouderen met een migratieachtergrond, beschikken doorgaans over een kleine portemonnee. Het is dus essentieel dat kwalitatief goed taalaanbod voor ouderen en voor verder gevorderden betaalbaar is. Tot slot geven gesprekspartners aan dat sommige doelgroepen een lage vooropleiding hebben gehad of niet gewend zijn aan zelfstandig leren zoals dat bij de meeste taal cursussen gebruikelijk is. Hiervoor moet meer aandacht zijn, en betere begeleiding die aansluit bij het vooropleidingsniveau en leerstijl is gewenst. Zelforganisaties van migranten geven aan dat dit in Feijenoord onder andere geldt voor bewoners met een West-Afrikaanse achtergrond en ouderen met een Marokkaans-Nederlandse achtergrond.

De gesprekspartners signaleren niet alleen dat het huidige taalaanbod ontoereikend is, maar ook dat er nadrukkelijke behoefte is bij bewoners om hun Nederlandse taalvaardigheid te verbeteren. Tot die tijd moeten zij met belangrijke instanties communiceren via een tolk, of trekken vooral op met bewoners die dezelfde taal spreken. Dit bevordert niet de interactie tussen bewoners van Feijenoord met verschillende etniciteiten, en migratie- en religieuze achtergronden.

"Als je de Nederlandse taal niet goed spreekt, kan je niet gehoord worden. Dan heb je een zwakkere positie in de samenleving."

Gentrificatie

De effecten van de gemeentelijke herstructureringsplannen zijn zichtbaar in het gebied. Gesprekspartners geven aan dat het beleid waarbij woningen worden opgeknapt die in slechte staat verkeerden, wordt gewaardeerd. In Bloemhof zijn nog wel veel huizen in slechte en verloederde staat, wordt aangegeven. Gesprekspartners zeggen dat bewoners snel geneigd zijn naar een andere plek in of buiten Rotterdam te verhuizen, zodra ze een hoger inkomen hebben. "Wie meer verdient, verhuist naar een betere plek", wordt er gezegd. Het aanbieden van een "wooncarrière" in het gebied zelf door een divers woningaanbod te creëren wordt door de meeste gesprekspartners dan ook als positief beoordeeld.

Tegelijkertijd wijzen zij ook op de keerzijde van de herstructureringsplannen. Er wordt bijvoorbeeld verteld dat er afstand is tussen oude en nieuwe bewoners, waarbij beide groepen de veranderingen anders ervaren. Nieuwkomers zijn vaak te spreken over het veranderende woning- en winkelaanbod, maar een deel van de oude bewoners herkent zich niet terug in het winkelaanbod en voelt zich daardoor niet langer thuis en niet gehoord. Dit speelt onder andere in Katendrecht, en gesprekspartners geven aan dat het belangrijk is om aandacht te blijven houden voor deze verschillen in ervaringen. Zo kan de sociale samenhang gewaarborgd blijven.

Onderzoekers Wenda Doff en Mariska van der Sluis bevelen in hun artikel 'Stad kan gevolgen gentrificatie verzachten' aan dat in snel veranderende buurten er geïnvesteerd moet blijven worden door de gemeente Rotterdam in belangrijke ontmoetingsplaatsen zoals buurthuizen of bibliotheken en andere plekken die belangrijk zijn voor de oude bewoners. Ook is het belangrijk om oude bewoners te betrekken bij de verschillende plannen voor vernieuwing en ook de wensen van deze groep bewoners te realiseren. Omdat oude bewoners vaker minder kapitaalkrachtig zijn dan nieuwe bewoners, is deze groep kwetsbaarder en daarom is het belangrijk ook oog te houden voor hun wensen en belangen door middel van concrete interventies en investeringen door de gemeente.

Ook wordt er over de nieuwe bewoners in Katendrecht en op de Kop van Zuid gezegd dat zij zich niet erg bij het gebied Feijenoord betrokken voelen en doorgaans niet betrokken zijn bij activiteiten elders in het gebied. Tot slot geeft een gesprekspartner aan dat enerzijds er steeds meer kunst- en cultuur activiteiten in Feijenoord worden georganiseerd, maar dat anderzijds blijkt dat deze activiteiten vooral bezoekers trekken die niet in het gebied wonen. Bewoners uit Feijenoord zelf zijn in veel mindere mate aanwezig bij de activiteiten. Ook signaleert deze professional dat kleine kunstenaars steeds meer uit het gebied trekken, omdat de kosten van de huur van ruimtes teveel is gestegen. Steeds meer grotere kunst- en cultuurinstellingen bieden een wijkgericht aanbod aan, waardoor er weinig werk overblijft voor de kleinere kunstenaars.

"Er moet aandacht blijven voor de verschillende ervaringen van oude en nieuwe bewoners met de veranderingen."

Er wordt van langdurige armoede gesproken als huishoudens langer dan drie jaar van een laag inkomen leven. In Feijenoord is 18% van alle huishoudens langdurig arm, wat meer dan de helft is van alle arme huishoudens in dit gebied. Langdurig armen wonen vaker in de wijken Feijenoord en Afrikaanderwijk. In Rotterdam is 12% van alle huishoudens langdurig arm, landelijk ligt het percentage op 6%.
(Gemeente Rotterdam, 2015. *Inkomensgegevens Rotterdam op deelgemeente en buurtniveau 2013*)

Participatie en toekomstperspectief belemmert door armoede

Bewoners in Feijenoord hebben te maken met armoede en schulden. Dit heeft onder andere te maken met de mate van werkloosheid in Feijenoord en het aandeel jongeren dat zonder startkwalificatie van school gaat. Ook is er armoede onder werkende armen, zoals ZZZP-ers, en onder gepensioneerde ouderen geven gesprekspartners aan. Volgens gesprekspartners heeft het leven in armoede en met

schulden impact op de instelling van de bewoners: vaker hebben zij een “overlevingsmentaliteit” waarbij de korte termijn centraal staat, en het ontwikkelen van een perspectief op de lange termijn niet. Dit draagt negatief bij aan het toch al afwezige toekomstperspectief wat veel gesprekspartners signaleren bij jongeren, vooral jongeren met migratieachtergrond. Ook zijn er bij arme bewoners hierdoor minder mogelijkheden om actief deel te nemen aan buurtactiviteiten, stellen gesprekspartners.

Schaarste, het internationaal gerenommeerde boek van wetenschappers Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir, laat zien dat leven in schaarste de structuur van de hersenen verandert. Dit gebeurt op zo’n manier dat mensen minder flexibel zijn, verminderde zelfcontrole hebben en minder ruimte om over iets anders na te denken dan het gebrek aan geld. Hierdoor maken arme mensen soms keuzes die voor anderen onverantwoord of onnavolgbaar zijn, zoals de aanschaf van dure producten als er een kleine financiële meevaller is. Het is volgens de onderzoekers ook een verklaring waarom mensen met geldtekort vaker overgewicht hebben of vaker hun kinderen onvoldoende ondersteunen bij het maken van huiswerk of andere schoolactiviteiten. Kortom, armoede leidt ertoe dat mensen verminderd in staat zijn om hun eigen leven vorm te geven. Dat heeft gevolgen voor beleid. Volgens Mullainathan en Shafir moeten interventies erop gericht zijn dat mensen weer meer ruimte ervaren, zodat de negatieve gevolgen van het leven in schaarste op de hersenen wordt verminderd. Een voorbeeld is ervoor zorgen dat bewoners zich ervan verzekerd voelen dat er een vangnet is aan laagdrempelige en toegankelijke voorzieningen waarvan minima gebruik kunnen maken in het geval van acute financiële problemen. Ook mensen zekerheid te geven wat betreft hun baan is een belangrijk interventie stellen de wetenschappers, in plaats van de onzekerheid die tijdelijke en nulurencontracten met zich meebrengen. Dit sluit aan wat we horen tijdens de interviews in de gebieden met professionals en zelforganisaties. Zij geven aan dat in Feijenoord onder andere bewoners met een West-Afrikaanse achtergrond veelal tijdelijke banen hebben “Hierdoor verkeert de groep permanent in een onzekere en kwetsbare positie.”

Succesvolle voorbeelden en tips

Tijdens de gesprekken zijn verschillende succesvolle voorbeelden naar voren gekomen die de sociale samenhang in Feijenoord vergroten. Initiatieven die interreligieus contact bevorderen worden hierbij expliciet genoemd.

Ook wordt de tip gegeven om meer aandacht te geven aan de rol van Marokkaanse mensen in de strijd tegen de Duitse bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zo worden verschillende bewoners met diverse achtergronden actiever betrokken bij de activiteiten omtrent 4 en 5 mei in het gebied. Daarnaast wordt er geopperd om de aanwezigheid van het monument voor gastarbeiders in het Afrikaanderpark aan te grijpen om een educatief en verbindend programma op te zetten in het gebied.

Discriminatie in Feijenoord

Discriminatie is het maken van ongeoorloofd onderscheid tussen mensen en groepen op basis van een kenmerk dat in een specifieke situatie niet van belang is. Voorbeelden van zulke kenmerken zijn huidskleur, seksuele oriëntatie, handicap of leeftijd. Dit is de werkdefinitie van discriminatie die antidiscriminatiebureaus in Nederland hanteren.

26% van de Rotterdammers maakte discriminatie mee in 2016.

(Omnibussenquête Rotterdam 2016)

7% van de Feijenoorders maakt discriminatie mee in de eigen buurt. Dit komt overeen met het gemiddelde van Rotterdam.

(Enquête Wijkonderzoek 2015)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van discriminatie in Feijenoord. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Feijenoord beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen over discriminatie

Arbeidsmarktdiscriminatie

Bewoners in Feijenoord ondervinden discriminatie op de arbeidsmarkt, volgens gesprekspartners. Het gaat volgens hen vooral om bewoners die gediscrimineerd worden vanwege hun huidskleur, religie of

De Omnibussenquête 2015 laat zien dat Rotterdammers regelmatig arbeidsmarktdiscriminatie ervaren: discriminatie op de werkvloer staat op de derde plaats van contexten waarin mensen discriminatie ervaren.

Verder valt op dat 7% van alle Rotterdammers in de leeftijd 16-24 jaar discriminatie ervaart door klanten versus 1% van alle Rotterdammers. Dit treft vaker meisjes en vrouwen, en hangt mogelijk samen met het dragen van een hoofddoek.

(RADAR/IDEM Rotterdam, 2016. Discriminatie in Rotterdam. Omnibussenquête 2015)

etniciteit op basis van hun achternaam. Jongeren hebben ook te maken met discriminatie wanneer zij solliciteren naar stageplekken, zoals ook beschreven is in het hoofdstuk over de signalen gerelateerd aan integratie. Dit heeft onder andere een negatief impact op de mogelijkheid om hun opleiding af te maken en op hun geestelijk welzijn.

Etnisch profileren

Er zijn spanningen in het gebied die te maken hebben met etnisch profileren door de politie. Verschillende gesprekspartners geven aan dat met name zwarte jongeren en jongeren met een Noord-Afrikaans uiterlijk

hiermee te maken krijgen. Er zijn eerder in het gebied gesprekken geweest tussen de politie en een aantal jongeren, maar dat heeft volgens gesprekspartners weinig geholpen. Uit de Omnibussenquête 2015 blijkt dat 6% van de Rotterdammers in dat jaar discriminatie als gevolg van politieoptreden ervaart. Vooral Rotterdamse mannen tussen de 24-64 jaar maken dit mee.

Schooladvies

Een gesprekspartner geeft aan dat kinderen met een migratieachtergrond vaker een lager schooladvies krijgen dan de kinderen eigenlijk aankunnen. Ouders zijn vervolgens de Nederlandse taal onvoldoende machtig om dit probleem te kunnen bespreken met de betreffende leraar of schoolleiding. Volgens het Nederlands Jeugdinstituut is een laag schooladvies één van de factoren waardoor jongeren hun opleiding niet afmaken voortijdig hun school verlaten.

Anti-zwartracisme

Mensen met een zwarte of donkere huidskleur in Feijenoord maken racisme mee op basis van hun huidskleur of andere fysieke kenmerken die te maken hebben met anti-zwartracisme. Dit treft onder andere bewoners met een Somalische, Surinaamse of West-Afrikaanse achtergrond vertellen gesprekspartners. Uit de Omnibusenquête 2016 blijkt dat 47% van de gediscrimineerden discriminatie heeft ervaren op basis van hun 'ras' of huidskleur, en 38% op basis van hun nationaliteit.

RADAR voerde in 2015 gesprekken met diverse professionals over discriminatie in Feijenoord. Uit deze gesprekken komt naar voren dat in een wijk waar overwegend witte Nederlanders in aanleuning wonen, een aantal bewoners had gezegd niet van de gemeenschappelijke ruimte gebruik te willen maken want dan zitten ze "weer bij die zwarten". Ook gaf een bewoner aan dat er geen contact is met de bureaus "omdat de bureaus zwart zijn". Bewoners met een Somalische achtergrond hoorden dat er op straat geroepen werd "kijk die negers nou!". Ook hebben professionals gehoord dat bewoners laatdunkend over "die zwarten" of "die aapjes" spreken.

Islamofobie

Zoals eerder bij het hoofdstuk Integratie is gemeld, is er in toenemende mate sprake van spanningen tussen moslims en niet-moslims in het gebied. Gesprekspartners geven aan dat moslims op basis van hun religie te maken kunnen krijgen met uitsluiting of discriminatie op de arbeidsmarkt. Vooral jongeren lopen het risico hiermee te maken te krijgen. Verschillende zelforganisaties organiseren daarom bijeenkomsten waarmee zij hun achterban willen empoweren. Aanwezige lotgenoten delen dan met elkaar ervaringen van discriminatie en bespreken strategieën om weerbaarder te worden. Onder ouders leeft de zorg dat ervaringen met uitsluiting een voedingsbodem zijn voor radicalisering.

Uit het onderzoek Islamofobie in Zicht weten we dat islamofobie regelmatig voorkomt in de stad. Stichting Platform Islamitische Organisaties Rotterdam-Rijnmond ontving in een periode van iets meer dan een jaar 174 gevalideerde meldingen van islamofobie, zoals ongelijke behandeling in winkels, op de werkvloer of op school, en fysiek en verbaal geweld in de openbare ruimte. In 72% van de gevallen is het slachtoffer een vrouw, en in 84% van de gevallen is het slachtoffer herkenbaar als moslim bijvoorbeeld vanwege het dragen van een hoofddoek of baard. Daders zijn vaker mannen dan vrouwen.

Verder blijkt uit de Omnibusenquête 2016 dat een vijfde van de gediscrimineerden in Rotterdam discriminatie ervaart op basis van geloof. Uit cijfers van antidiscriminatiebureau RADAR en de politie weten we dat het merendeel van voorvallen van godsdienstdiscriminatie in de stad gaat om Islam. In 2016 ontving RADAR 28 meldingen van godsdienstdiscriminatie voor de gemeente Rotterdam, waarvan in 19 gevallen het moslimdiscriminatie betreft. Daarmee is godsdienstdiscriminatie na 'ras' de meest gemelde vorm van discriminatie bij RADAR.

Antisemitisme

Een zelforganisatie voor migranten geeft aan dat antisemitische ideeën leven bij sommige leden van hun achterban. De gesprekspartner legt uit dat dit te maken heeft met de politiek van de staat Israël, waardoor mensen joden generaliseren en vooroordelen ontstaan over joodse mensen. De organisatie neemt dit probleem serieus en organiseert regelmatig bijeenkomsten om antisemitisme te bespreken en tegen te gaan, onder andere door het organiseren van een theatervoorstelling over het lot van joodse mensen tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederland.

Vrouw/man-emancipatie in Feijenoord

Emancipatie is een brede term, die verschillend wordt geïnterpreteerd. Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en autonomie. Het idee is dan dat iemand niet beperkt mag worden door anderen in zijn of haar zelfstandigheid en vrijheid. Tegelijkertijd is er aandacht nodig voor de sociale, economische en culturele context waarin een persoon verkeert. Dit betekent dat emancipatie niet voor iedereen hetzelfde hoeft te betekenen.

Vrouw/man emancipatie gaat onder andere over het bestrijden van ongelijkheden tussen vrouwen en mannen. Een voorbeeld daarvan is het feit dat vrouwen minder betaald worden voor hetzelfde werk als mannen. Of dat er vrouwen veel vaker niet in leidinggevende posities geplaatst worden. In Rotterdam heeft de gemeente veel aandacht voor de economische zelfstandigheid van vrouwen. Bij mannenemancipatie kan er gedacht worden aan het aanpakken van agressiviteit en macho gedrag, die vaak samenhangen met bepaalde opvattingen over mannelijkheid. Ook kan het gaan over het bespreekbaar maken van emoties, seksualiteit en eigen behoeften en grenzen.

30% van de Rotterdamse vrouwen voelt zich onveilig in de eigen buurt. Dit geldt voor 20% van de mannen.
(Gemeente Rotterdam, 2013. Staat van emancipatie)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van vrouw/man-emancipatie in Feijenoord. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Feijenoord beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Actieve vrouwen in Feijenoord, maar stopgezette gemeentelijke subsidie

De indruk van gesprekspartners is dat vrouwen actief en zichtbaar zijn in het gebied. Er zijn verschillende voorzieningen en activiteiten die voor vrouwen georganiseerd worden en in het Gebiedsplan worden vrouwen expliciet genoemd als een groep voor wie er middelen beschikbaar moeten zijn voor activiteiten. Op het moment is er bijvoorbeeld in het gebied aandacht voor loverboy preventie, is er een wijkkeuken die vooral door vrouwen wordt gerund en worden er sociale vaardigheidstrainingen gegeven aan vrouwen die hier behoefte aan hebben. Diverse organisaties geven ook taallessen specifiek aan vrouwen met een migratieachtergrond, zodat zij in een prettige omgeving met andere vrouwen kunnen werken aan hun Nederlandse taalvaardigheid en daarmee hun vermogen om zelfstandig te zijn en te participeren zoals zij willen.

Tegelijkertijd is de subsidie stopgezet van vrouwenstudio Cleo Patria, waardoor een herkenbare plek in het gebied die laagdrempelig en toegankelijk was voor vrouwen, is verdwenen. Een langdurige aanwezigheid, zodat er vertrouwen opgebouwd kan worden tussen de organisatie en de vrouwen die er op af komen, is belangrijk om juist vrouwen te bereiken die anders moeilijk in zicht komen. Het is nog de vraag of andere voorzieningen en activiteiten voldoende de afwezigheid van Cleo Patria kunnen ondervangen, of dat aan een behoefte van een deel van moeilijker te bereiken vrouwen in Feijenoord nu niet wordt voldaan waardoor zij (opnieuw) uit het zicht zijn verdwenen.

Emancipatie of stereotypering?

In het gebied worden er ook activiteiten georganiseerd, waarbij er vraagtekens gezet kunnen worden over de mate waarin dit bijdraagt aan de emancipatie van vrouwen en mannen. Zo worden er in het gebied make-up avonden georganiseerd speciaal voor meisjes. Indirect kan dit bijdragen aan een stereotype beeldvorming over en rolpatronen tussen meisjes en jongens. Tegelijkertijd geven gesprekspartners aan dat zij op deze manier jonge vrouwen bereiken, en zijn er voldoende meisjes die het erg leuk vinden aan deze avonden deel te nemen.

Verder wordt er in Feijenoord ingezet op het betrekken van moeders in het tegen gaan van schooluitval en radicalisering. Moeders hebben een belangrijke rol in het opvoeden van kinderen, en daarom worden zij aangesproken en ondersteund om radicalisering te herkennen, ermee om te kunnen gaan en zodoende hun kinderen weerbaar op te voeden. Uit onderzoek van het Kennisplatform Integratie & Samenleving blijkt dat dit soort activiteiten aansluit bij de behoefte van moeders aan extra opvoedondersteuning. Tegelijkertijd horen wij in gesprekken met professionals in Rotterdam dat er in behoefte is aan meer aandacht voor het betrekken van mannen in hun rol als vader tijdens het opvoedproces. Momenteel is er weinig aandacht in Feijenoord voor het bereiken en ondersteunen van mannen om invulling te geven aan hun rol als vader. Bij cursussen gericht op opvoeden kan er breder ingezet worden op ouderschap, en als aanvulling op bestaande activiteiten in Feijenoord kan er meer gekeken worden naar de rol van vaders in het weerbaar opvoeden, tegen gaan van radicalisering en voorkomen van schooluitval.

Vrouwen die risico lopen op gedwongen isolement

Meerdere professionals geven aan dat zij signalen opvangen van vrouwen die geïsoleerd leven. Dat kan ermee te maken hebben dat ze de Nederlandse taal onvoldoende machtig zijn, of dat zij weinig bewegingsvrijheid krijgen van hun man. Het aanbieden van Nederlandse taallessen waar alleen vrouwen aan deelnemen, kan dan helpen om hun isolement deels te doorbreken. De bijeenkomsten zijn dan niet alleen een plek waar de Nederlandse taal geleerd wordt, maar ook waar er belangrijke contacten ontstaan tussen vrouwen onderling.

In Feijenoord is er een speciale aanpak ontwikkeld om vrouwen die in isolement leven te ondersteunen. De inzet van sleutelfiguren staat hierbij centraal. Gesprekspartners benadrukken dat het belangrijk is blijvend aandacht te hebben voor vrouwen in Feijenoord die in gedwongen isolement leven.

Huiselijk geweld

Verschillende gesprekspartners geven aan dat huiselijk geweld voorkomt in Feijenoord. Omdat er veel schaamte om heen heerst en slachtoffers niet direct naar hen stappen, is het lastig zicht erop te krijgen. Gesprekspartners geven aan dat signalen van huiselijk geweld voorkomen bij huishoudens met diverse etniciteiten en bij mensen met en zonder migratieachtergrond.

Meerdere factoren spelen een rol bij het ontstaan van huiselijk geweld, zoals werkloosheid en financiële problemen. Zeker wanneer mannen een laag zelfbeeld krijgen vanwege hun ontslag, omdat

dit niet strookt met het beeld dat zij hebben van een 'echte' man, zoals de kostwinner zijn, kan dit voor spanningen achter de voordeur zorgen. Deze spanningen kunnen hoger oplopen wanneer de partners wel betaald werk hebben, of als vrijwilliger actief zijn. Soms kan dat ertoe leiden dat zij vervolgens van hun man niet langer actief mogen zijn, geven gesprekspartners aan. Kortom, uit deze signalen blijkt dat een traditioneel idee van 'mannelijkheid' een oorzaak kan zijn van spanningen en huiselijk geweld, en het emancipatieproces van vrouwen kan belemmeren. Aandacht hebben voor deze dynamieken en mannen een zelfbeeld laten ontwikkelen dat minder gestoeld is op de ideeën die geassocieerd worden met het zijn van een 'echte' man, kan deze mannen helpen weer op een goed pad terecht te komen. Ook is het van belang in het aanpakken van huiselijk geweld en voor emancipatieprocessen van vrouwen.

Straatintimidatie

Ongewenste seksuele intimidatie in de publieke ruimte komt voor in Feijenoord, vertellen gesprekspartners. Het kan dan gaan om het maken van geluiden, seksuele gebaren of naroeppen. Mannen lopen vrouwen soms erg lang na terwijl zij allerlei ongewenste uitingen doen. Dit kan angstaanjagend zijn voor het slachtoffer. Een gesprekspartner geeft ook een voorbeeld waarbij het ongewenste gedrag voorbij intimidatie ging en uitmondde in aanranding. Er is behoefte om jongens te leren niet langer seksueel verbaal en fysiek ongewenst en intimiderend gedrag te vertonen, stellen gesprekspartners.

Onderzoekers van de Erasmus Universiteit hebben in 2016 de grootste en meest diepgravende studie gedaan naar de omvang en aard van seksuele straatintimidatie sinds de jaren tachtig. Daaruit blijkt dat 44 procent van de Rotterdamse vrouwen seksuele uitlatingen of gedragingen in 2016 hebben ervaren, die zij als hinderlijk, beledigend, bedreigend of als een beperking van hun persoonlijke vrijheid hebben ervaren. Dit gebeurt vooral in winkelgebieden (75 procent) en in de eigen woonbuurt van de vrouw (73 procent). 55 procent van de vrouwen die deelnamen aan het onderzoek en in Feijenoord woonachtig zijn, geven aan dat zij drie of meer incidenten van straatintimidatie meemaakten in het eerdere jaar. Daarmee komt Feijenoord op de derde plaats van het stadsgebied waar vrouwen die in het gebied waar zij zelf wonen straatintimidatie ervaren. Uit het onderzoek blijkt verder dat vrouwen op verschillende manieren hun gedrag aanpassen om zich tegen straatintimidatie te verweren. Vooral in Feijenoord lopen vrouwen niet langs groepen jongens en mannen, dit zegt 62 procent van de vrouwen.

Lhbt-emancipatie in Feijenoord

Naast vrouw/man-emancipatie houdt IDEM Rotterdam zich bezig met lhbt-emancipatie. Lhbt-emancipatie heeft te maken met seksualiteit en gender diversiteit. Seksualiteit gaat over tot wie je je seksueel aangetrokken voelt of op wie je verliefd wordt. Vrouwen die op vrouwen vallen kunnen zich identificeren als lesbisch en mannen die op mannen vallen als homo. Ook zijn er mensen die op personen van beide geslachten vallen, en zij kunnen zichzelf dan biseksueel noemen. De ‘t’ in lhbt-emancipatie verwijst naar trans*personen. Het gaat dan bijvoorbeeld om personen die als meisje worden geboren, maar eigenlijk liever een jongen zijn. Dit noemen we een transgender-identiteit. Aan deze identiteit kunnen verschillende vervolgstappen worden gegeven. Sommige mensen passen hun kleding aan, anderen veranderen hun naam en weer anderen laten een geslachtsaanpassende operatie uitvoeren. Er zijn ook mensen die zich geen man en ook geen vrouw voelen, of juist allebei, of er ergens tussenin. Al deze vormen van gender identiteit benoemt IDEM Rotterdam met de paraplueterm trans*. Een kernelement hiervan is dat er meer gender identiteiten bestaan dan enkel ‘man’ of ‘vrouw’.

4% tot 7% van de mensen is lhb, afhankelijk van de vraagstelling in Nederlandse bevolkingsonderzoeken. (SCP, 2016. LHB-Monitor)

0,6% van de mannen en 0,2% van de vrouwen in Nederland geeft aan zich ambivalent te voelen over hun gender identiteit.

Ook hier geldt dat emancipatie een brede term is, die verschillend wordt geïnterpreteerd. Emancipatie hangt samen met ideeën over keuzevrijheid, zelfbeschikking en autonomie. Bij lhbt-emancipatie praten we dan over (on)mogelijkheden voor lesbische, homoseksuele, biseksuele en trans* mensen om hun leven naar eigen inzicht in te richten. Net zoals bij vrouw/man-emancipatie kan de invulling die aan die vrijheid wordt gegeven afhangen van de specifieke sociale, economische of culturele context waarin een persoon zich bevindt. Zo vinden sommige lhbt-personen het heel belangrijk om open te zijn over hun seksuele of gender identiteit naar iedereen, terwijl anderen ervoor kiezen om bijvoorbeeld met vrienden er wel vrijelijk over te praten maar liever niet met collega's of familie.

25% van de lhb's in Rotterdam-Rijnmond vindt de straten in hun gemeente niet veilig.
14% van de lhb's in deze regio vindt de straten in hun eigen woonomgeving niet veilig.
(RADAR, 2009. Roze is overal)

De hieronder beschreven signalen geven weer wat er momenteel speelt op het gebied van lhbt-emancipatie in Feijenoord. Daarmee beslaan ze ontwikkelingen en gebeurtenissen die het samenleven in Feijenoord beïnvloeden, leggen knelpunten bloot en wijzen op behoeften om bepaalde onderwerpen meer, minder of juist op een andere manier aandacht te geven of aan te pakken.

Signalen over lhbt-emancipatie

Lhbt-onderwerpen zijn een 'no go area'

Vele gesprekspartners geven aan dat het zeer lastig is om in Feijenoord over seksuele en gender diversiteit te praten. Er vallen omschrijvingen als een “no go onderwerp”, “zeer problematisch bespreekbaar” en “taboe onderwerp”.

Gesprekspartners signaleren dat er jongeren zijn die worstelen met hun seksualiteit of gender identiteit, maar nergens met vragen hierover kunnen aankloppen of gewoon kunnen samenkomen op

een plek met een accepterende sfeer. Anderen wijzen er ook op dat veel scholen geen voorlichting over seksuele diversiteit en gender identiteit durven te geven, omdat ouders dan heel boos reageren.

Om dit onderwerp wel bespreekbaar te maken, benadrukken de gesprekspartners dat een juiste methodiek cruciaal is. Zij geven aan dat je heel gemakkelijk mensen tegen je in het harnas jaagt met dit onderwerp. Wat dan precies de juiste methodiek is volgens de gesprekspartners, is niet per se duidelijk. De meesten benadrukken dat het in ieder geval heel belangrijk is dat mensen met eenzelfde religieuze of migratieachtergrond gespreksleider moeten zijn als dit besproken wordt. Daarnaast geven sommigen aan dat voor een expliciete thema-bijeenkomst over dit onderwerp weinig animo te vinden zal zijn in Feijenoord. Zij stellen dat het succesvoller is om dit onderwerp op informele wijze en in individuele gesprekken naar voren te brengen met mensen. Verschillende gesprekspartners geven aan dat zij behoefte hebben aan concrete trainingen en tips om seksuele diversiteit bespreekbaar te maken, met name met jongeren die een religieuze of migratieachtergrond hebben op een manier die “cultuursensitief” is.

Het landelijke kennisinstituut Movisie op het gebied van sociale vraagstukken bevestigt het beeld dat de gesprekspartners schetsen en benadrukt dan ook dat ‘baat het niet, dan schaadt het niet’ met dit onderwerp niet op gaat. Dat betekent dat als je het verkeerd bespreekt, het de sociale verhoudingen en mate van acceptatie verder op scherp kan stellen. Movisie geeft in haar publicatie *Do the right thing* uit 2015 handige overzichten van methodieken die wél werken.

Acceptatie van seksuele diversiteit: verschillende perspectieven

Het blijkt verder uit de gesprekken dat er verschillende organisaties in Feijenoord actief zijn met verschillende perspectieven op seksualiteit en gender diversiteit. Zo hebben wij gesproken met christelijke instellingen waarbij praktiserende homoseksualiteit wel getolereerd wordt, maar gehuwde homostellen minder. Daarnaast spraken we met islamitische instellingen waarbij de gemeenschap een onderscheid maakt tussen homoseksueel ‘zijn’ en homoseksualiteit ‘praktiseren’. Deze verschillende religieuze instellingen hebben hun eigen trajecten om mensen die bezig zijn met seksualiteit binnen hun gemeenschap te begeleiden. Een gesprekspartner gaf aan dat er binnen zijn religieuze gemeenschap, een migrantenkerk, soms symptomen van homoseksualiteit in het geheim en in besloten kring “bestreden” worden. Tegelijkertijd zijn er ook zelforganisaties van bewoners met een migratieachtergrond, die door gesprekspartners erg gewaardeerd worden om hun inzet in het doorbreken van taboeonderwerpen zoals seksuele diversiteit binnen hun eigen gemeenschappen.

Homofobie onder jongeren

Ook wordt er aangegeven dat kinderen en jongeren onderling “keihard zijn”. Het woord ‘homo’ wordt geregeld als scheldwoord ingezet. Ook geeft een gesprekspartner een voorbeeld van een situatie waarin jongens niet langer op een speelplein met een openlijk homoseksuele jongen wilden omgaan, omdat ze bang waren dat hij verliefd op hen kon worden. Dit gebeurde bijvoorbeeld tijdens het voetballen.

Slechts 68% van de Rotterdamse jongeren staat open voor vriendschap met een homoseksuele of lesbische leeftijdgenoot. Dit is fors lager dan de 78% van jongeren in Rotterdam-Rijnmond. (GGD Rotterdam-Rijnmond, 2016)

Aanknopingspunten in Feijenoord

Tijdens de interviews en wijkbijeenkomsten zijn gesprekspartners gevraagd naar hun concrete behoeften in relatie tot de vier thema's. Waar willen professionals en betrokken bewoners mee aan de slag en wat hebben ze daarvoor nodig? Daarnaast zijn er ook indicaties van impliciete behoeften die ons zijn opgevallen. Samen vormen deze behoeften concrete aanknopingspunten en aanbevelingen waar lokale en stedelijke professionals, vrijwilligers, ondernemers en anderen verder mee aan de slag kunnen.

Bied toekomstperspectief voor jongeren

Er is structureel aandacht nodig voor het gebrek aan toekomstperspectief van jongeren in Feijenoord. Gesprekspartners benadrukken dat lokale werkgevers meer aangespoord moeten worden om stage- en werkervaringsplekken voor jongeren in het gebied beschikbaar te stellen. Dit kan gerealiseerd worden door bijvoorbeeld met lokale actieve winkeliersverenigingen samen te werken, naar het voorbeeld van de Alliantie West-Kruiskade.

Aandacht voor geestelijke gezondheidszorgproblematiek bij jongeren

Gesprekspartners geven aan dat er veel jongeren in het gebied zijn die de ervaring hebben dat zij weinig toekomstperspectief hebben, en hierdoor erg somber in het leven staan. Ervaren uitsluiting, discriminatie en voortijdig schoolverlaten dragen hieraan bij. Ouders, scholen, jongerenwerkers, religieuze instellingen, wijkteams, vertrouwenspersonen en zorgprofessionals kunnen (preventieve) programma's ontwikkelen om geestelijke gezondheidsproblemen te signaleren en te voorkomen. Het is moeilijk om te werken aan een toekomstperspectief als er problemen spelen op het gebied van geestelijke gezondheid.

Aandacht voor identiteitsvraagstukken bij jongeren met een migratieachtergrond

Jongeren met een migratieachtergrond in Feijenoord worstelen soms met identiteitsvraagstukken, wat ook kan leiden tot gevoelens van depressie en eenzaamheid. Momenteel wordt er in het Gebiedsplan en in het uitvoeringsplan Maatschappelijke Ontwikkeling voor Feijenoord met geen enkel woord gerept over de weerslag die maatschappelijke spanningen kunnen hebben op jongeren, op identiteitscrises, en op vraagstukken die te maken hebben met het persoonlijke proces van invulling geven aan het Nederlanderschap en aan het hebben van een migratieachtergrond. Deze onderwerpen zouden centraler kunnen staan in het werk dat professionals uitvoeren. Jongerenwerkers, vertrouwenspersonen en onderwijzers kunnen diversiteit, identiteit en burgerschap meer onderdeel maken van hun werk, zodat aansluiting gevonden kan worden bij dit deel van de leefwereld van jongeren in Feijenoord.

Methodieken

Er is bij professionals behoefte om meer te leren over de vier thema's. Er is vraag naar voorbeelden van succesvolle interventies en methodieken om de thema's met uiteenlopende doelgroepen bespreekbaar te maken. Er wordt door sommige gesprekspartners vooral benadrukt dat ze kennis willen maken met praktische methoden om deze onderwerpen met jongeren te bespreken.

Vooral de behoefte aan concrete trainingen en tips om seksuele en genderdiversiteit met jongeren én volwassenen bespreekbaar te maken op een cultuursensitieve wijze, wordt door gesprekspartners benadrukt. Het gaat dan om zelforganisaties van migranten of bewoners die hier behoefte aan hebben, maar ook om welzijnsprofessionals. Ook is er behoefte aan concrete tips om respectvol en niet-intimiderend gedrag van jongens richting meisjes bespreekbaar te maken met jongeren.

Geavanceerd en laagdrempelig taalaanbod

Er is behoefte aan taalaanbod dat het basisniveau overstijgt, maar dat tegelijkertijd betaalbaar is. Daarbij is er ook behoefte aan taallessen voor volwassenen die al langer in Nederland zijn. Het huidige aanbod is vooral op nieuwkomers en op kinderen gericht.

Betrek oude bewoners bij vernieuwingsplannen voor de buurt

De herstructurering van Feijenoord heeft verschillende effecten voor uiteenlopende groepen nieuwe en oude bewoners. Het is belangrijk dat in snel veranderende buurten de oude groep bewoners, die vaak minder kapitaalkrchtig is, actief bij de vernieuwingen wordt betrokken. Ook kan er meer geïnvesteerd worden in innovatieve plekken van ontmoeting waar zowel oude als nieuwe bewoners naartoe komen.

Mannenemancipatie

Er is behoefte om mannenemancipatie centraler te stellen in het gebied. Het gaat hierbij om het tegengaan van ongewenste seksuele intimidatie door jongens respectvol gedrag aan te leren. Ook gaat het om het ondersteunen van de emancipatie van vrouwen als deze vrijwilligerswerk gaan doen of gaan werken. Daarnaast heeft het betrekking op het voorkomen van (herhaling van) huiselijk geweld. Er is in Feijenoord ook behoefte aan het betrekken van vaders bij de opvoeding van kinderen, en bij projecten en cursussen die gericht zijn op ouderbetrokkenheid.

Aandacht voor rol van Marokkaanse strijders tijdens de Duitse bezetting

Gesprekspartners geven de tip om meer aandacht te besteden aan de rol van Marokkaanse mensen in de strijd tegen de Duitse bezetting tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zo worden bewoners met diverse achtergronden actiever betrokken bij de activiteiten omtrent 4 en 5 mei in het gebied. Daarnaast wordt er geopperd om de aanwezigheid van het monument voor gastarbeiders in het Afrikaandepark aan te grijpen om een educatief en verbindend programma op te zetten in het gebied.

Behoeftte aan kennis en advies over doelgroepenbeleid

De gemeente Rotterdam eist dat er geen doelgroepenbeleid meer gevoerd wordt bij het financieren van projecten. Professionals hebben behoefte aan advies en kennis over hoe zij precies om moeten gaan met deze eis, omdat het niet altijd aansluit op de behoeften van bewoners in het gebied. Soms kunnen bepaalde thema's beter aangepakt worden door het onderwerp binnen één doelgroep te bespreken, maar dat is vanwege bestaande regelgeving niet mogelijk. Professionals weten in dit geval niet altijd welke keuze ze moeten maken en hebben behoefte aan begeleiding.

Creëer een laagdrempelig vangnet aan voorzieningen dat bekend is bij alle minima in Feijenoord

Feijenoord kent bewoners in een kwetsbare positie zitten, omdat zij weinig financiële middelen hebben. Dit komt bijvoorbeeld doordat zij veelal tijdelijke banen hebben. Een manier om armoede en financiële stress tegen te gaan, is ervoor te zorgen dat bewoners zich ervan verzekerd voelen dat er een vangnet is aan laagdrempelige en toegankelijke voorzieningen waarvan minima gebruik kunnen maken in het geval van acute financiële problemen.